

Ötíró: PAPP IMRE

Ötítés ideje: 1972.

TART.: RÉT ÉS TAKARITANI GAZDÁLKODÁS /KÉROÖIV)

45 lap

FÖLDRAJZI NYITÓ: CSURGÓ

SAKTNYITÓ: VII, a
VII, f.

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

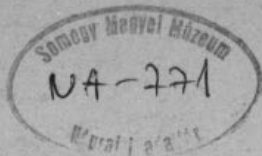
KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRONS

ÁTVÉRTVE AZ EGYÉBES LTK. 2075-6 TÉTELE ALÓL

2075

V/5/77

Papp László

Élet- és tevékenységéről szóló

Életrajzi vázlat.

1972. augusztus

K É R D Ő I V

Rét- és takarmánygazdálkodás

/Összeállította: Paládi-Kovács Attila/

Kutatópont:.....*Csergő nagy-körszig.*

A gyűjtés időpontja:.....*1972. augusztus,*

A kutató neve:.....*Papp László Csergő*

Adatközlők neve:.....*Papp László*...../szül.éve.....*1892*/

.....*Papp Gyula*.....1.....*1898*.....1

.....*Papp Gyulócse*.....1.....*1908*.....1

Tartalomjegyzék

1. Kaszálótipusok
2. Rét birtokviszonyok
3. Rétosztás emlékei
4. Kaszálóbérlet
5. Rét mértékegységei
6. Határjelek
7. A kaszáló őrzése
8. Rétirtás
9. Rétégetés
10. Rétöntözés
11. Rétművelés
12. Rétgondozás
13. Szénacsínálás terminusai
14. Rétkaszálás száma
15. Kasza
16. Kasza tartozékai
17. Kaszálás
18. Kaszások
19. Takarmányszáritás
20. Száritóállványok
21. Szénagyűjtés menete
22. Villa.
23. Gereblye
24. Lovas eszközök, gépek
25. Élet szénamunkán
26. Szénahordás a mezőről emberi erővel
27. Szénaközelítés csusztatással
28. Szénavontatás
29. Szénaszállítás vizen, havon
30. Szénahordó szekér
31. Szénatárolás topográfiája
32. Szénatárolás szabadban
33. Kazal, boglya
34. Szénavágó, vonyigó
35. Szénatároló építmények
36. Szénapadlás
37. Széna az istállóban
38. Szénahordás az istállóba
39. Rázott, áztatott, szecska
40. Zsombolyozás, siló
41. Szénakereskedelem
42. Takarmányfélék-állatfajták
43. Vetett takarmányok
44. Takarmánykészlet.

1. Kaszálótípusok

1. Hol vannak a falu természetes kaszálói /dülönév, kiterjedés/

- a/ Folyó ártér. *Háson-domb*
Kővándor-lár, Cseregi beér, Torkani
- b/ Láp, mocsárszél, sárrét. *Sasolja, Kámba lár*
- c/ Szikes, száraz terület. _____
- d/ Erdei tisztás, fennsík. _____
- e/ Magas hegység, havas. _____
- f/ Egyéb helyen... *Csurgói mőlőhegyben*

2. Melyik kaszálófajta értékesebb és miért: _____

- * *Csurgói luga, rét, Kivábrók, Sas-rét*
Wasspirt, Kővándor-rét, Rák-rét, mert magasabb

3. Az egyes kaszálófélék szénatermése, szénahozama kat. hol-
danként: *Legjobb: 18-20% a legrosszabb hely*

szén, az adás, adósság

* *Csurgói luga = mőlőhegy (olomb)*

2. Rét, kaszáló birtokviszonyai

1. Van-e emléke a következő birtoktípusoknak /arányaik, méreteik/:
 - a/ Urasági rét.....
 - b/ Nemesek rétje.....
 - c/ Urbéresek rétje.....
 - d/ Zsellérek rétje.....
 - e/ Községi rét. *volt közbirtokosság 2 kha mellett*
 - f/ Pap, egyház rétje. *volt: papuszer 1, bacsó 1/2*
 - g/ Egyéb. *taxitómás 1/2, székis*
2. Paraszti gazdaságok rétbirtokának átlaga
 - a/ Kisgazda... *10 kha 40% 2 kha 1/2 hold* kat.hold
 - b/ Közepes gazda... *40%* kat.hold
 - c/ Nagyobb gazda... *(80 kha) 20-30% rét* kat.hold
3. A falu kaszálója pont elegendő volt: *igen, bőven!*
 - b/ Idegen faluban kellett bérelni, mert kevés volt:
.....hol béreltek:.....
 - c/ Olyan sok rétjük volt, hogy idegen faluból jöttek bérelni: *borsárosok*.....homonan jöttek a bérlők: *réviben élők 1/2-es, székis 1/2-es*.....

← A mai Csurgó alosi is. raszadi (ezhok önellő
kőrsi) névén 1880-as évben kimerő ar-
adeti kőrsen birtokolt olkelt.

A raszadi csurgói merőten, a raszadi önellőben,
a t. n. megalakulás utáni tagonfánip, meg-
voldak a kőrbirtokossági, is kőrsi, nétek.

Addigorokát minden évben östörözés ut-
ján felolton egy-egy évre eladlak.

4. Kaszálóbérllet

1. A falubeli parasztek hol béreltek kaszálót /melyik falu határában, milyen birtokostól/: seu volt
na... mérségiek.....
2. Rendszeresen éltek a kaszálóbérllet lehetőségével vagy csak kivételesen, ritkán..... hiadoknál igen.
3. A kaszálót csoportosan vagy egyénileg bérelték, kik kötötték a szerződést: seu bérelték.....
4. A bérlleti díjat a rét nagysága vagy a lekaszált széna mennyisége után fizették:.....
5. A bérllet neve /pl. árenda, boglyapénz/:.....
6. Feltétlenül rögzítsük a kaszálóbérlletek időrendi kérdéseit, virágkorának és megszűnésének idejét legalább évtizedes pontossággal derítsük fel.

5. A kaszáló, rét mértékegységei

1. Használtak-e kaszáló mérésére láncot, kötelet, rudat, póznát, szekérekereket, ölezőt stb.:... *ölezőt, más... néven leplelt, vagy ölpálya*.....
2. Miben számolták az elődök a rét nagyságát:/pl. lánc, láncalja, kerékalja, kötélalja, embervágó stb/... *his- liddba (1200 ft-öl), vagy liddba (1000-öl), hadrot*.....
3. Mit értettek régen embervágó rét alatt; használták-e ezt a kifejezést:... *nem*.....
4. A rét nagyságát kifejezték-e azzal, hogy hány kaszás vágja le, vagy hány boglya széna terem rajta /vagy hány szekér/: *Igen: kaszálóra... A bérbe, vagy... részben birodolat, szekérre, szénára számolták*.....
5. Minden egyes régi területmérték esetében tisztázzuk, hogyan viszonyul mai mértékeinkhez /hány öl, hány holdnak megfelelő/!

6. Határok, határjelek

1. a/ Az egyéni birtoklású rétdarab neve /nyilas, parcella/ *parcella*....., a határvonal neve: *mezge*.....
2. Mi a rétbirtok határjelzésének módja a faluban:.....
kihompotás, (hagyóval felvont földkupac), cégérveték
3. Szokták-e a nyilas határát árkolással, gödrökkel, földhányással jelezni, a jelzés neve /hancsik, komp, homp stb/.....
4. Bokrok, fák jelzik-e a határt, ültetnek-e e célból fát a mesgyére:.....
helyenként: fűzfát, becskót.....
5. Jelzik-e a határt különböző formájú botokkal, csóvával /a jelzés neve: csóva, cégér, cuca/.....
a. hompolás - ha fadagból cégért. dugtat, vagy cöveket.....
6. A faluban szokásos jelzési módot, a jelek kirakásának, ujitásának rendjét, időpontját részletesen írjuk le.

7. A kaszáló őrzése

1. Hogyan gondoskodtak a kaszáló őrzéséről: *a mezecsi
császár. Külön rétcsőr nem volt. Minden császár
a körletében mindegyre vigyázott.*
2. Volt-e egykor a község, város által kijelölt rétfelügyelő
/neve: pl. fűbiró, szénabiró, réti hadnagy/: *nem*
3. Kaszálás idején fogadtak-e szénaórt, csőzst, rétpásztort,
s ennek mi volt a feladata: *1945-ös rétkaszálás ide-
jén volt rétkaszás. Község fogadta, adta*
4. A rétpásztor, csőzst fizetése, mettől-meddig szolgált: *A rétkaszást a község adó pénzeiért...
Április közepe óta, szeptember végéig.*
5. Voltak-e mezeti szénalopások, mi volt a büntetésük: *Lopás
ritkán előfordult. Bűn, földi büntetés, s ki-
kiabáltatta (doholáskor).*

8. Rétirtás, irtvány rét *

1. Az emlékezet szerint alakítottak-e át erdőt, bozótot, nádat, lápot, zombékos helyet kaszálóvá: *Igen....
Lápos, bozót: Lári bereknek, Lári réteknek nevének*
 2. Utoljára mikor irtottak a falu határában erdőt, bozótot, lápot kaszáló céljára: *19. sz. közepé után*
 3. Az irtást csoportosan vagy egyénileg végezték: *Csoportosan
egyéni, módosabban bozót napmunkákkal.*
 4. Milyen technikával, eszközökkel végezték az irtást/pl. égetés, irtás fejszével, kapával, ásóval stb/. *Égetés,
fejszével, ásóval való munkát alkalmazzák.
A Dóva dűlénél a helyi népesség volt
ez a terület.*
 5. Az irtvány rétek tulajdonjoga /egyéni vagy közös/ és gondozása: *Egyéni tulajdon lév. Később a
közvetlen munkások a parancsra a dűlét
amíg ki nem irtották, addig a falkonok
Károlykornából őtjöttek, és az erdővel
művelést, nyújtait senki meg nem adták.*
- * A község helyi felében erdőirtás körösön volt, ahol a szentiaikkal közös köztulajdonosi rét lett.

9. Rét, kaszáló égetése és trágyázása

1. Szokták-e a rét, kaszáló száraz növényzetét meggyújtani:
..... *igen* rétégetés célja: *amit előre éven nem tudtak beégetni, leégettetni*
2. Rétégetés időpontja az év során /pl. tavasz/ *nyári idő III-IV*
3. Rétégetés technikája /hol kezdték, szélirány/ *szélirányból, leginkább főlél volt, (északi szél)*
4. Trágyázták-e a rétet, kaszálót:
 - a/Istállótrágyával *húnyék módjára volt*
 - b/Polyvával, törekkkel *igen*
 - c/Trágyalével *est. inkább lúgosra, herti kavárra*
 - d/Juhkosarazással *nem*
 - e/Szarvasmarha hálatással *a nyári akorból hirtőlél*
 - f/Egyéb módon *nem*
5. A trágyázás időpontja az év során: *elsőre, télen*
6. Hány évenként trágyázták a rétet, kaszálót: *4-5 évente, volt*
7. Milyen kaszálókat trágyáztak s melyeket nem javítottak:
a dobosny. lúgosakat trágyázták, a lapályos réteket nem

10. Rét öntözése és vizvédelme

1. Hogyan gondoskodtak a rétek vizvédelméről: *a lapát -
szes rétegen, a bubi derüleken csatornákkal.*
2. Voltak-e állandó vízlevezető árkok, csatornák, amelyeket
a falusiak ástak: *voltak*
3. Az árkok tisztítását, rendbentartását egyénileg vagy
közmunkában végezték: *közmunkában*
4. Hogyan szervezték a közmunkát: *szűz és doboltatta,
jog szerint helyi munkásokat állították*
5. Előfordult-e a vidéken valahol a rétek öntözése: *nem*
6. Csak nagybirtokosok vagy kisbirtokosok is öntözték a
rétjüket: *nem*
7. A rétöntözés, árasztás technikája és eszközei: *nem helyi irántani, mert időnként a
völgyekben lévő patakokat előfűtjük*

11. A rétművelés módjai és eszközei

- Hogyan egyengették a réti zombékokat, vakondturásokat:
 - rétgyaluval:..... *igen*
 - fogasboronával:..... *inkább kézzel fordítva, fűszálal.*
 - tővisboronával:..... *igen*
 - rétgöccsel /2 gerendából/..... *nem*
 - hengerrel..... *igen*
 - kézikapával..... *igen, és vasgöccslével (gerenda)*
- Az egyes eszközökről készítsünk fényképet, méretes rajzot, s rögzítsük használatuk módját.
- A rétsimitás, rétegyengetés ideje az év során /pl. tavasz/
II. vége, III. eleje, IV. hó szűzjőreig.
- A munka megszervezése /egyéni vagy közösen/.....
Leginkább családokként,
- Mit tudnak a rétművelés és eszközeinek múltjáról /apáik gondozták már a réteket, mikor kerültek be az egyes eszközök, esetleges eszközváltások/
múlt a 19. sz. elején művelték, akkor fahasboronával. Hengerrel a nagyobb gondolatból (egyszerűsített) volt.

12. Rétgondozás, kerítés

1. Gyomirtás, tövisirtás

a/ eszközei... *kapra, vésőkapra, grabla, villa*

b/ munkaszervezése /egyéni, közös/ *hőbirtokosságát
közösen, saját családján alapozva.*

c/ ideje az év során... *tavasszal kezdve.*

2. Szokták-e a rétet gereblyével tisztítani tavasszal:...

igen.

3. Próbálták-e fűmag vetésével javítani a rétet:...

*igen.
a marindolós roskaalját, módosabb fűmagokkal.*

4. Védtek-e a réteket kerítéssel, van-e ennek emléke /pl.

dülönév/ *Salonkai körletben élő sövényekkel, gipszével.*

5. Kerítés anyaga, formája... *gyertyán, eleven sövény.*

6. Mit jelent a tanor, tanorok szó, van-e ilyen nevű dü-

lő a határban: *innen.*

7. Van-e láz nevű dülő a határban. A láz szó jelentése:

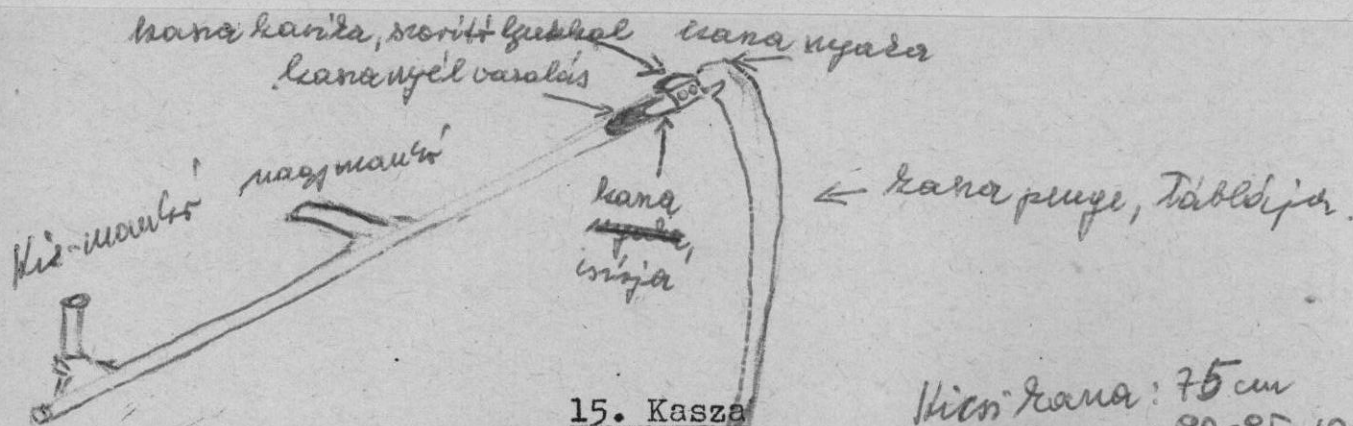
*igen. Lári beok. Lári rétek. Töltő, igetett hóval-
ból nyert rétek. Lörd: 8. parat!*

13. Szénacsinalás, takarás terminusai

1. Hogyan nevezték a szénafü levágásának munkáját:.....
haszálós, fűbandolás.....
2. A széna egybegyűjtésének neve:/pl. takarás, gyűjtés/
gyűjtés, gyöstei munka.....
3. Ismerik-e a szénavorás, veretelés kifejezést /mi a je-
lentése/..... *nem, egy példánál való dögölés, egy veret.*
4. Ismerik-e a hárítás, lábicskolás kifejezést szénamunká-
val kapcsolatban, mi a jelentése:.....
.....
5. Használták-e takarmány értelemben
a/ a szülés, szüleség szót:..... *nem*.....
b/ a kóst szót:..... *nem*.....
6. Értelmezzük e szavak jelentését, ha már nem használnák,
mióta nem és mivel helyettesítik.

14. Rétkaszálás száma évente és időpontja

1. Hányszor kaszálják a különféle réteket, kaszálókat é-
vente: *2-mal, jobb rétet 3-mal, időtől függően.*
2. Hányszor kaszálták a századfordulón vagy azelőtt: *háson -*
hárommal.../A rendszeres kaszálás száma a fontos/
hárommal.../A rendszeres kaszálás száma a fontos/
3. Mikor történik rendszeresen az első kaszálás: *május vége, jún. 15-ig*
4. Hogyan nevezik az első kaszálású szénát /pl. anyaszéna,
aggszéna, szüleszéna, öregszéna vagy egyszerűen "a" szé-
na/.....
5. Mikor történik rendszeresen az évi második kaszálás:.....
augusztus első fele.....
6. Hogyan nevezik a 2.kaszálású szénát/sarjút/ *sarjút*.....
7. Előfordult-e 3.kaszálás is a réten: *idővel függ: 1x-1x-hóban is*.....
8. Évi harmadik kaszálás időpontja: *zeptember első*.....
9. Harmadik kaszálású széna neve /pl. fattyúsarjút/.....
(3.) harmadik sarjút, fattyúfordulós.....
10. Szénamunkák és aratás egymásutánisága a nyár során:....
Építő időben aratás nem na lefordása belement ar
aratás végében. A hűvös helyi réteken általában,
most ott utóbb nőtte a fű, és lassabban is nőtt.

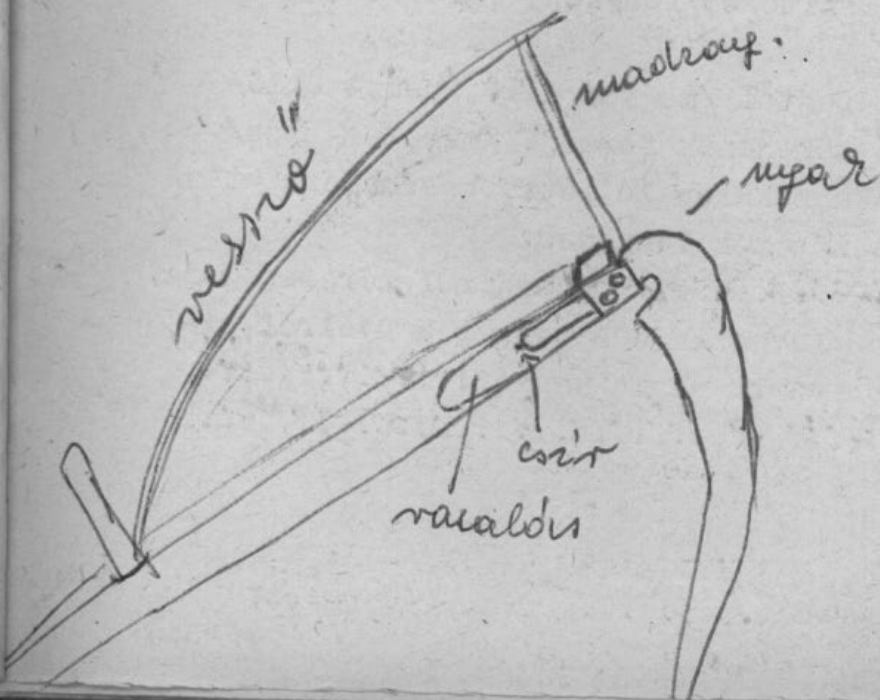
15. Kasza

Kis kanna: 75 cm
 Nagy kanna: 90-95-100 cm

- A kaszapenge hossza cm-ben megadva réthez, fűhöz gabonához

a/ századfordulón	Kis kanna	nagy kanna
b/ 1950 körül	90-95 cm-es	90-95 cm-es
- A kaszapenge beszerzése, honnan jöttek vándorárusok:
 ... Csurgóról, Kanyarórol, Várdarórol ...
- A kaszanyél hossza: 140 cm ... Milyen fafajtából készül: ^{cserenyű, dió} ~~nyár, kőris~~ ... beszerzése hogyan történik: ^{hagyomány} ~~csigával, várdaró, csatlakozásban, nagyselemben v. más~~ ...
- A kaszapenge részeinek neve. Készítsünk vázlatrajzot, s azon tüntessük fel a részek nevét.
- Használtak-e csapófát fű, vagy vetett takarmány kaszálásához, ^{nem} ... neve: ... /formáról rajz/. Takarót kanna-val csatlakozás.

100
Tolant (avalóskor.)

hanga kanta, szorított kékkel hanga...

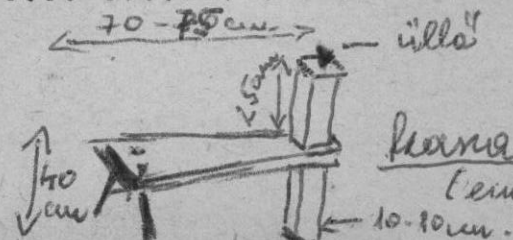
Kaszakalapács: 2,5cm ↑

16. A kasza tartozékai

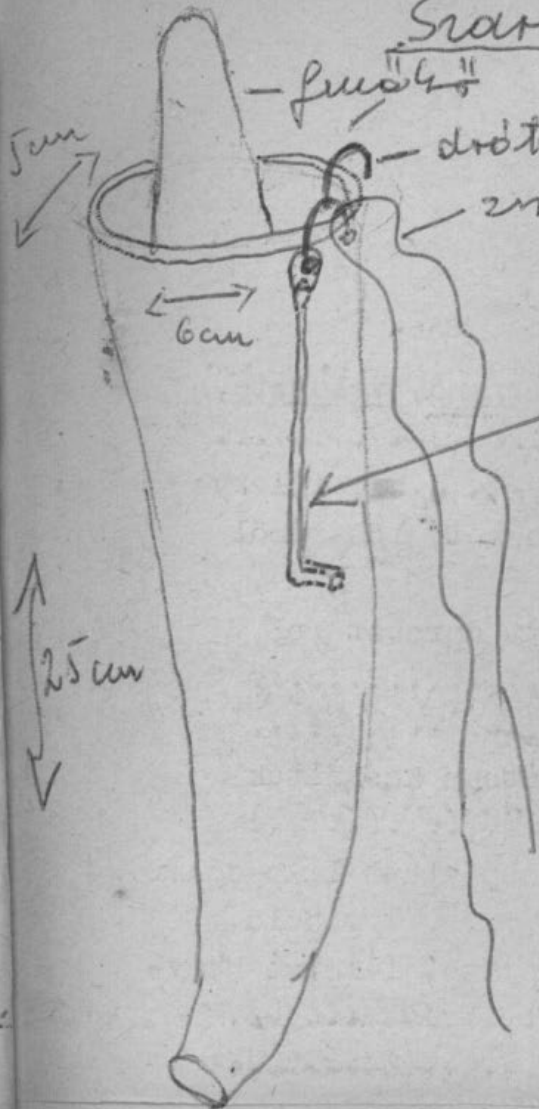
1. Mivel fenik a kaszát: hangakij v. a fenőkö fajtái, jellemzői:.....
 hogyan szerezték be: vasárkereskedés, beszállásból
2. Miben tartják a fenőkövet kaszálás közben: tokmány, fénytoló a tokmány anyaga /fa, szaru/.....
 a tokmány formája, díszítése /fénykép, méretes rajz fontos/ szaru, plé, zombrus, régen fa
üveg
3. A kaszaüllő formája, fajtái /magyar üllő, német üllő/.....
Az üllő tőkénének formája /méretes rajz/.
4. Kaszakalapáló szék, kaszakalapáló létra használata után nyomozzuk. Forma és méretek lényeges. tuskón, gerendán kalapál
5. Kaszakalapács neve: hangakalapács formájáról méretes rajz. szék
6. Kaszakalapálás módja /leveszik-e a pengét a nyélről, mi-
 kor, naponta hányszor verik meg a kaszát: ha volt régebben
székben, de napjainkban általában létrán vagy kalapálfal

üllők:

hangakalapáló szék
(benkés kereső alapján)

Szervi leghudony!

- fűző

- drót kanyar, a deréknyílva rögzítésére.
zsinor, deákra kötve kötéshez

hamakaszakalves (nosztorakalves)

A vas, felnyitór h. b. 5cm-
rel rögzíthető a csőrbe.
A vas a csőrnél laposra
A fűzőkötés „gömbölyű,
olyan határozottan vót!”

17. Kaszálás

1. A levágott, sorban fekvő fű neve /pl. rend, veleszta, borozda, vontatás stb./ *rend, v. "rönd".....*
2. Milyen széles rendet vágnak fűből *1,4 - 2 m cm*; illetve gabonából *1,4 - 1,8 m*; illetve lucernából, lóheréből *1 m - 1,8 m... cm. ha szűk volt kevesebbet.*
3. Hogyan nevezik a kaszálásnál felfogott darabot /pl. pászta/ *eg - eg pászta.....*
4. Rend hossza /mi a rendláb/ *A fű a föld fekeletől fűgött, lefelől, hogy hogyan kordáltak.....*
5. Közepes kaszás mennyi rétet tud egy nap alatt lekaszálni *1200 - 1400 D - sz.....hold.*
6. Milyen rétek, fűfajták kaszálása nehezebb, illetve könnyebb: *Leveléses, sósos könnyebb, a kemény nádas, domhos rétek fűje a nehezebb kordolásu.*

18. Kaszások

1. Hívtak-e ismerősöket, rokonokat kaszálni fizetség nélkül. *igly*.....kiket, milyen rokonsági fokig *szapó, Loma, Leslov*.....hogyan viszonyozták a segítséget. *hőlesőnősen*.....

Hogyan nevezik a fizetség nélkül, csoportban végzett munkát /pl. kaláka, móva/..... *bandának*.....

2. Jártak-e kaszálni napszámba. *igly*.....hova, milyen gazdaságba. *nagy gardálokba 1950-51. (100-120 Ft)*.....utoljára mikor. *faluban háttér-járás módjával 1930-31.*.....mennyi napszámberért. *180-200 Ft.*.....

3. Jártak-e kaszálni szakmányba. *igly*.....hová, milyen gazdaságba. *Sulyi Földművelésügyi Intézetben*.....utoljára mikor. *1940-42 - huz.*.....mennyi bérért. *2*.....

4. Jártak-e kaszálni részébe. *igly*.....hova, milyen gazdaságba. *nagy gardálokhoz közeli uradalomba.*.....utoljára mikor. *1945 - ill. 1950-51.*.....

hányadéért kaszálták a szénát. $\frac{1}{4}$ - $\frac{1}{2}$ a szapót. $\frac{1}{2}$ a szénát. *1/2 részét.*

Hogyan zajlott le a részelés, a széna elosztása. Túloldalon részletezzük. *Pedruszkel osztották el. A bendelli László kintin megperlelt. Kijelölték a gardálok bevitelét. A gardálok a helyen kellett volna részeltetni.*

/Kaszások, 18.téma folyt./

Berecsről, Somogy-
udvarhelyről.

5. Jártak-e a közelben idegen kaszások.....*igen!*
Jöttek-e idegenajkú részes kaszások vagy munkások
/szlovák, német, ukrán, román stb./.....*román, horvátok*
Milyen gazdaságba.....*nagy paraszthaszon*
Utoljára mikor.....*1910-es évekig*
Hogyan helyezkedtek el /szállás, koszt/.....*megszerezték a munkát*
szállásként, saját házában aludtak. A kosztot a helybéli le-
mondották.
6. Hogyan folyt a munka, ha nagyobb részes, szakmányos,
napszamos csoport, banda kaszált együtt.....*Egy vállalkozó ari*
megszerezték a gazdától, s ő vette át a pénzt, s ő fizetett
Hányan kaszáltak egy bandában.....*5-8-10 fő*
Ki irányította a munkát, ki tárgyalt a gazdával /pl.
bandagazda, vajda /.....*bandagazda, vállalkozó*
Mikor történt az elszegődés az év során.....*mind tavasszal*
mal, 11. hó végén
Hogyan alakult meg a banda.....*A vállalkozó vállalta a munkát*
Ezeket az embereknek ez a munkát adta a gazdától -
hárisuk volt. A munkások és a gazdák is őket
keresték fel.

19. Takarmányszárítás

széna

sarjút

1. Renden forgatás nélkül szárad
 2. Renden szárad forgatva
 a/ mivel forgatják a rendet /villa, gereblye/
 b/ kik forgatják.....
 3. A rend elhintve szárad
 a/ hogyan nevezik a rend elhintését /pl. bezget, bolygat, elpall/
 b/ mivel szórják szét a rendet.....
 c/ mikor és kik végzik ezt a munkát.....
 4. Száritják-e a szénát vagy a sarjút kör-, esetleg más for-
 májú ágyásokban, sávokban.....
 Összecsomózzák-e estére, hogy másnap reggel ismét szétte-
 rítsék száradni /Írjuk le részletesen ezt a szárítási
 módot/.....
 Ha más megfigyelést hagytok, baglyokba, rak-
 tok.

20. Szárítóállványok

1. Szárítottak-e szénát élőfára, mezei bokorra rakosgatva... nem.....
2. Lacsonkolt ágú karón nem ennek neve.....
.....magassága cm, teherbirása.....
milyen fafajtából készítik.....
3. Hegyes karón, amelynek fúrataiba a talajjal párhuzamosan fekvő pálcákat dugnak.....neve.....
magassága cm, teherbirása..... kg,
milyen fafajtából készül.....
4. Gúlaalakú háromlábú állványon.....neve.....
5. Nyeregtető formájú állványon.....neve.....
magassága..... teherbirása..... kg.
6. A használatos szárítóállványokról készítsünk fényképet,
rajzot.
7. Mikor és mennyi munkát jelent a szárítóállványok felállítás
a mezőn:.....
8. Mennyi munkába, időbe és pénzbe kerül a szárítóeszközök
előállítás.....
.....

21. Szénagyűjtés menete

1. Hogyan kezdenek hozzá a renden vagy elhintve megszáradt széna takarásához /pl. villa vagy gereblye/.....
előbb meg a gereblye, majd a villa, s imm. gereblye
2. A szénát előbb hosszú sorokba vagy apró rakásokba gyűjtik
a/ a sor neve /pl. máglya, hurka, garád, petrence/.....
vonyos + ágytári
b/ apró rakás neve /pl. csirke, villahegy, petrence/.....
3. Hány apró rakásból raknak egy rudasboglyát /petrence, bukó, fiók, mereklye stb/.....
bagla, boglya, 4-5-8-17
4. Hány rudasboglyából raknak egy vontatót.....
3-4 boglya
5. Hány rudasboglyából raknak egy kocsisboglyát.....
2-3 db.
6. Részletesen írjuk le a szénagyűjtés munkamenetét, mennyi idő telik el az egyes munkafázisok között.....
*1 hat. híd -
vala 3-4 emberrel. kell neki állani 9-9:30 h-
ra. kezdés 12. este 6-6:30-ór. vége 12-1*
7. Munkaerő, munkaszervezet középparaszti üzemben.....
*2 férfi, 2 nő, 2 munkás, 2 vezető + 2 nő -
lakó háza*
8. Férfi és női munkamegosztás az 1-5 pontban.....
*1 férfi a villán, a nő a gereblyén, férfi a petrencén -
ker, boglyáslór. De lényeges munkaközebe
nem volt köztük.*

21. / 1-2. I. Először a fél hét előlejáról kétszázötven forintot, egész
félét, négyet, és a nyolcat.

II. Utána azt kétszáz harmincötven forintot és ötven forintot
négyet, utána győzelem, ezket annál az
előjáról. A kinti előjáról nyolcat nyolcat

III. Harmincötven forintot; az előjáról nyolcat
harmincötven.

IV. Ha nem tudják kiadásosan rendelkezni,
akkor meg kell nézni a pénzeszközök
pénzeszközök nélkül 2 ember öné -
ként, 4-8-át, azaz meg kell nézni
itt, előjáról. ~~Utána~~ A har-
mincötven forintot és ötven forintot, és
vel rendelkezni fogalmai.

22. Villa

1. Milyen villát használtak a szfordulón szénaforgatásra, gyűjtésre *legnagyobb részl 3 dbu favilla-val.*
 - a/ természetes két vagy többágú.....neve.....
 - b/ hasított két, három stb. ágú.....neve.....
 - c/ toldott háromágú.....*favilla*.....neve.....*villa*
2. Hogyan szerezték be az egyes villaféléket?
 - a/ maguk készítették.....
 - b/ faluzó árusoktól vették. *igen, toluai, nazi árusok I.v.l.* /honnan jöttek/ *előt.*
 - c/ helybeli specialistától vették.....
 - d/ vásárban /hol, kiktől/ *Haridron, Lengye vásáron, Bolloban*
3. Milyen fából készültek az egyes villafélék.....
csak kifőrték bükkfa volt.
4. Villák hossza, ágak hossza..... *Fajmagassága 60-70cm díggal.*
/méretes rajz az egyes típusokról/ *4 göröl valahova bedagló, a*
5. Hogyan tárolták, hajlitották, ha kiegyenesedett. *nyelvére nyo-
mották a tükör*
6. Használak-e még favillát. *nem*.....mióta *nem 10-15 évi*
mi váltotta fel..... *vassvilla 3-4 dbu*.....mi okozta a változást.....
*A 3-4 dbu vassvilla-val kezdett, evel lehetett.
dolgom. A favilla-lev a 2. k. 20 éve hiált generáció!
még ragasztott.*

23. Gereblye

1. Szénatakaráskor mire használtak gereblyét

- a/ az elhintve száradó széna összegyűjtésére..... *igen*
 a művelet neve, pl. veretelés..... *veretelés, doglóval*
 b/ a villával feltakart széna tarlójának felgereblyé-
 lésére..... *igen*

2. Szénatakarásra kis- vagy nagygereblyét használtak

- a/ a századfordulón..... *elkezdtek öreg minálkor, de később inkább víz a nagyobbakat*
 b/ az 1950-es években..... *nagy gereblyét már már elvették használatból*

3. Méretek

	kisgereblye	nagygereblye
fogak száma	... <i>16-18 db</i> <i>15-17 db</i> ...
fogak hossza	... <i>10-12 cm</i> <i>10-15 cm</i> ...
fej hossza	... <i>65-75 cm</i> <i>2 m</i> ...
nyél hossza	... <i>170-180 cm</i> <i>150 cm</i> ...

4. Milyen fafajtából készült a/ gereblyefej..... *nyír, kőris, juhar*

b/ fogak..... *ahóris, bodra*, c/nyél..... *magyosi, fűzfő (L. ágas)*

5. Használtak-e díszesen faragott gereblyéket /pl. ajándék/

..... *sz. forduló előtt, igen, szegényebb öregemberek szünetlően faragták*

6. A fogak megszorultak a fejben vagy volt "játékuk", mozog-
 tak /csörgős gereblye/..... *becsoltak elkelve*

24. Lovas eszközök, gépek

*usodabouhan
is volt.*

1. Használtak-e a faluban fűkaszáló gépet.....
mikor jelent meg paraszti gazdaságban.....
hány db volt a faluban a Tsz alakulása előtt.....
igen 1910-es években I. v. h. előtt
2. Használtak-e rendforgató gépet paraszti gazdaságban és
mióta.....*nem*.....hány db volt a faluban.....
3. Használtak-e szénagyűjtéshez lovasgereblyét paraszti
gazdaságban.....*nem*.....mióta.....hány db
volt a faluban.....
*usoda-
louha
volt*
4. Gyűjtöttek-e szénát lóval vontatott hengerded ruddal,
tarlófával, ami a tarlón csúsztatva maga előtt tolta a
szénát.....*nem*.....
Az eszközt rajzoljuk le, használatát részletezzük.
5. Használtak-e szénasajtoló gépet paraszti gazdaságban
.....*igen, de csak a felvásárlás kereskedéséért*.....mióta.....hány db volt
a faluban. Jelezzük azt is, ha 1-5. pontban említett
eszközök nagyobb urasági birtokon használatban voltak.

25. Élet szénamunkán

1. Hogyan étkeztek a kaszások, főztek-e maguknak a réten
reggelit, ebédet már utamuk, a valedó a garolá.
2. Hogyan utaztak a távoli kaszálókra, hazatértek-e éjszaká-
ra a faluba... *gyalog, lovra jöttek. Ritkán a*
garolá, az uszody kocsival utaztak.
3. Voltak-e építmények a távoli kaszálókon... *nem*
ezek elnevezései.....
Az építményekről leírás, méretes vázlatrajz, fénykép
készítendő. _____
4. A szénagyűjtés idején a nők, gyermekek is kint éjszakáz-
tak a távoli kaszálón, havason... *nem*
5. Hogyan öltözttek szénamunkára /pl. nők ünneplőben gyűjtöttek/
ha vasárnap délután gyűjtöttek, akkor a nők felünnepelőbe
öltöztek.
6. Volt-e áldomás, tánc, ünnepség a szénamunka végén...
A legnagyobb garoláknál volt. Itt az, hogy az
indult csak munkában mindig kocsival, munka
utján is 1-2 pohárral. A nagy garolá is aolati nagy
leule pálinkót, munkában is kocsit.

26. Szénahordás / emberi erővel

1. Hordtak-e a mezőről emberi erővel szénát
 - a/ fejen. *hevés öreg* lepedő neve. *szénás sáha*
 - b/ háton. *u. a.* lepedő neve. *u. a.*
 - c/ hajdivánban. eszköz neve.
/két félkör alakban meghajlitott bot, hálófona dékkal/
d/ kötélben. *mint a a. - b. parokom.*
 - e/ fenyőágak közé kötve. *nem*
 - f/ zsákban. *nem*
 - g/ egyéb módon. *minden a kistől felborították*
2. Jelezzük az egyes eljárások gyakoriságát a századfordulón s azt, hogy nők vagy férfiak cipeltek szénát az adott módon.
3. Közelítették-e szénát úgy, hogy csomóba összekötözték és legurították meredek hegyoldalon. *nem*
4. Hordtak-e szénát rendszeresen emberi erővel tolt vagy vont talicskán, szánkón, egyéb kisebb járművön.
rendszeresen nem

1940-es években
csak a 70-80 ével
sér a legelő-
munka hátra-
lőzöl, női
"férfiak"

28. Szénavontatás a mezőn

1. Ismerték-e a boglyába rakott széna vontatásának valamilyen módját, a jegyzetben részletesen írjuk le.
 - a/ láncos vontatás..... } *szénvontató, víznyelő, réte-*
 - b/ köteles vontatás..... } *keu, beseben minélgyorsabb mó-*
 - c/ rudas vontatás /3 rudon/..... } *döt acaalmartól, akossa a*
koszi, nem vedelték be.
2. Használtak-e kerekcsontatót..... }
 - a/ szétszedhető..... } *nein*
 - b/ nem szokták szétszedni..... }
3. A kerekcsontató neve /pl. bolondkocsi, ördögcsékér, csámesz, masina stb./
4. Milyen kerekcsontatók voltak a vontatónak /tömör vagy küllős, átmérője, hány db/.....
5. A vontatás milyen igaerővel történt..... } *marlival*
6. A vontatás megszűnésének ideje, oka..... } *A. T. N. szovet*
pl. k. b. 1950

29. Szénaszállítás vizen és havon

1. Hogyan szállították a szénát folyón át, pl. szigetből
.....

2. A vizijármű neve /pl. dereglye, csámesz, lábó, ladik,
csónak/.....

3. Mennyi szénát vihettek vele egyszerre.....

4. Mikor szűnt meg a széna vizen szállítása.....

5. Szállítottak-e szénát szánon... *igen*.....

6. Milyen távolságra, honnan hova... *városok melletti*
3-15 km. földrajzban lévő falukból.

7. A szán méretei, mennyi szénát vihettek vele.....

3-4 m-es méret, vasútpályával összekötve, 6-7 g-t.

8. Szénahordó szán felszerelése, lekötése.....

vasútpályáról, nyomonról, hosszú úton,
vasúti állomásnál.

30. Szénaszállítás szekéren

1. Mikor szokták a szénát behordani..... *szénahordás, napi 1-2 alkalom 2-5 napra*
2. Szénahordó szekér hossza /sukk, cm/ *3-4 m-es hosszun*
3. Szénahordó szekér felszerelése ?
 - a/ nyárs, gyaka, rakonca.....
 - b/ vendégoldal..... *volt*
4. A szénásszekér rakományának súlya
 - a/ 2 lovas kocsi esetében..... *6-7-8*.....q
 - b/ 2 ökrös szekéren..... *5-7*.....q
 - c/ 4 ökrös szekéren..... *7-9*.....q
5. Szénahordás munkaerőszükséglete
 - a/ hány ember kell egy szekérhez..... *2 fő*.....
 - b/ hány napot vesz igénybe a szénahordás..... *2-3 hét*.....
 - c/ Munkaerő a családból kerül vagy nem..... *állítóban*
 - d/ milyen idegen munkaerővel dolgoztak..... *szénahordás, köllőn, napra*
 - e/ hány ember kellett az otthoni rakodáshoz..... *2-3 fő*
6. A rudallóköttél megszoritására használt eszköz neve
/kampó, lapos csiga, hengercsiga, kalács, csülök stb/
..... *branyó, gömbölgő csiga, lapos csiga*
/méretes rajz, fénykép, fontos/

31. Szénatárolás topográfiája

1. Tároltak-e szénát távoli kaszálón /pl. szigeten, havason, erdőben, a tároló hely neve: láz, szállás/: uradalma k
szőlők (mollóskoron),.....
2. Tároltak-e szénát szőlőhegyen, hogyan. Préshegyek
próllókán.....
3. Tároltak-e szénát közös rakodókon. igen
közös rakodó neve /pl. lóger/. mind, álló kerti, révískert
távolsága a falutól... 150-200 m......
4. Voltak-e közös vagy egyéni mezei szénáskertek a határ-
ban. a falu végén helyezkedtek el.....
5. A faluban a lakóházzal azonos telken tárolták a szénát
1920-ig az után külön telken /pl. ólaskertben/. igen,
1920-ig az után előtt, mielőtt szénát tárolták.....
6. Szénarakomány helye a falusi telken! Skicc!.....
rákósi hely az udvar végén a szőlőskertben.....
7. Minden esetben jelezzük, hogy kerített vagy kerítetlen,
helyen állt a szénarakomány. Suglók helyen kerítés
melletti helyen.....

32. Szénatárolás a szabadban

1. A szabadban tárolt nagyobb rakomány

formája neve
a/ köralapú..... *volt* boglya, kalangya..... *boglya 2-3 kocsi*
b/btéglalap..... *volt* kazal, szakasz.....
c/ ellipszis..... *nem* kalangya.....

2. A téli boglyát rakták-e rúd köré. *vaseki őrlőrakmánál*
a boglyarúd neve, méretei..... *3-4-5-m. 2-3 boglyát raktak. neve: nyárs.*

3. A kazalrakáshoz használt eszközök leírása, rajza, fényképe /pl. létra, villa, gereblyé, nyárs, golya stb./

4. A kazal, boglya közepén hagytak-e üreget és miért.....
nem

5. Az átlagos kazal, boglya magassága, alapjának méretei
6-7 m. 3 m......hány szekérrakományból készül.....
7-10 kocsival: (7-8. qf-ór. mezeivel)

6. A boglya formáját írjuk és rajzoljuk le!
neve:...../pl. körteszárú-, magyar-,
2 németboglya, tojásalakú, stb./

*
szar urodalomban szulett
nagy karolcsindl lottu.

33. Kazal, boglya biztosítása

1. Kazal sarkait hogyan készítik /szarvalás, gyüres/.....
.....
2. Hogyan tetőzik a kazlat és a boglyát.. *addig mészelték*
a legnehezebb pontjait a sarvalással, amíg egy sarvaló felv-
ik.
3. Mivel és hogyan biztosítják szél ellen a kazal, boglya
tetejét /faágak, póznák, kötél/.. *póznával vagy nával*
széllel és szélkötővel.. és a szélkötő a kazal tetején.
4. Hogyan készítik a szénakötelet, eszköz neve és formája
/kallantyú/.. *húrral a kazal oldalából sodorják.*
Szénkötő szénából, szőlőből és csavarvív.
5. Hogyan biztosítják a rakományt víz ellen
a/ cölöpökre építik; *esetleg csődít, faágakat lennek alá.*
b/ emelkedett helyre rakják.. *hosszú cölöpökkel vagy vasm.*
c/ körülárkolják. *csak egyedi esetekben.*
6. Szokták-e a boglyát, kazlat keríteni sövényvel, kóróval
stb... *ness.*

34. Szénavágó, vonyigó

1. Húzták-e a szénát kazalból vagy boglyából horogszerű eszközzel... *igen* neve/pl. vonyigó/ *vonyigó horog* anyaga *kovácsletrétt vas* hossza *30-35-40 cm*, *1m-es nyílással*.
2. Használtak-e szénametszéshez használt, kopott kaszát *igen*
3. Használtak-e szénametszéshez fanyéllal és taposóval felszerelt szénavágót... *igen* eszköz neve *mecca* formája: a/ fecskefarkas... *fecskefarkas - lábnyomó's* b/ félholdas... *is lehet lemmi*
4. Szénavágó használata/ki dolgozott vele, mennyi szénát vágta vele egy alkalommal/ *Felsőházi, egy nappal 80-100 cm -t* *vagy lak le amit bevitték a pajzába*
5. Szénavágó és vonyigó értéke /pl. pénzben/ *1q 1,5 q fűszár ára*
6. Szénavágóról rajz, fénykép! Tulajdonjegy, monogram, évszám. Honnan szerezték be, örökölték stb. *örökölték* *falun kovácsokkal csináltatták*

35. Szénatároló építmények

1. Csürben, pajtában tároltak-e szénát... *pajtában*
csür melyik részében.....
milyen takarmányt. *előző a pillaypórá, szeg réhinca, kúdrón*
2. Volt-e speciális szénatároló épület /határban vagy fa- *száj,*
luban/ *nem*
a/ abara.....
b/ sop, sopa.....
c/ rakodó.....
d/ landina..... /székelyek/
e/ magazin..... /Partium/
f/ szin.....
g/ egyéb.....
3. Pelyvatároló épületek v. építményrészek neve /pl. pelyvás
kutyu, iszling, stb./ *polodis áll, polodis lak, -fészet.*
4. Az ismert épületekről fényképet, méretes alaprajzot
készítsünk. Elterjedésének gyakorisága, múltja, kiszo-
rulása, stb.....

36. Szénapadlás

1. Tároltak-e szénát a lakóház padlásán..... *nem*.....
2. Tároltak-e szénát az istálló padlásán..... *igen*.....
 milyen mennyiséget,..... *amennyi feljött*.....
 hogyan rakták fel a szénát a padlásra..... *2 dőre, 3 dőre*.....
hossznyelű nyílások, a padlót a padlásra beült kocsi-é
3. A tetőn levő szénahányó nyílás neve /pl. herkelik, szüle-
 séghányó luk/..... *es csak a legmögésőbb 60-180 l. oldalas garabó'k*.....
 a nyílás formája, ajtó van-e rajta..... *igen*..... *idő*
4. A padlásról hogyan továbbítják a szénát az istállóba
 a padlószelvényen volt egy lenyíró lyuk az ist.-ba
5. Az istálló valamelyik falán van-e olyan nyílás, ablak,
 amelyen át a szénát beadogatják..... *a padlásra nyíló ajtó*.....
 neve /pl. könyöklő/.....
 elhelyezése.....

37. Széna az istállóban

1. Volt-e az istállóban szénatartó rekeszték... *volt*.....
neve /pl. kerekjászol, ketrec/..... *kerekjászol*.....
elhelyezése az istállóban /alaprajz/ *épít. sarokban*.....
méretei... *100. 100 cm., 80. 80 cm.*.....
anyaga /deszka, sövény, sár/... *deszka*.....
mennyi széna fért el benne... *40-50 kg.*.....
2. Volt-e az istálló mellett takarmányos rekesz vagy épü-
letrész /neve pl. kandi/... *módozatok garolókudé*
kandi, komora, keves, komora, Takarmányos, alerakos
.....
3. Az istállóban miből eszi a jószág a szénát
	jászol	rács/saráglya/
szarvasmarha	... <i>igen</i> ..	... <i>igen</i> ..
ló	... <i>igen</i> ..	... <i>igen</i> ..
juh	... <i>1-3 db uszított kumri, hulladékot szedte össze.</i> ..	
4. Milyen jászolféléket használtak, s használnak
- a/ végjászol... *sövegfés jászol (olentes,)*
b/ kerekjászol, arcaljászol,.....
c/ nyári jászol.....
d/ fonott jászol, bodon jászol.....

39. Rázott, áztatott, szecska

1. Szoktak-e szénát és szalmát összekeverni, összerázni takarmányozási célra... *igen* a takarmány neve...
törött milyen szénát vegyítettek... ~~zabmaluát, sarju, réti ménát~~
..... milyen szalmával... ~~zabmaluával~~ milyen arányban... $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$ maluát
heverők milyen jószágot takarmányoztak vele... *réz, marhákna* *
2. Szoktak-e megvizezett polyvát sarjával keverni takarmánynak... *nem* ennek neve /pl. áztatott/
..... milyen állat részére készítik.....
3. Miből készítik a szecskát /szalma, kóró, stb/
maluá, (zab) kukorica, rozs, réti mén, répa, olara
4. Emlékeznek-e kaszás szecskavásásra... *igen*
.....
5. A lábbal rugdalt, gyalog szecskavágóról rajz, fénykép szükséges!
6. Mit tudnak a szecskázás, a szecskavágók multjáról.....
1900 óta, most hromdelők, nagy, kicsi, nem tudják

menat
at
x

x redigmaria = maggoti nörendék, éven feliti, de mi'z nem
fejős. #

Ha mi'zre'et arit a fejős maradt is korstök (nem + slator) ej-
nalkita.

Itt lovakuar is ne'et a uo'm utlak adur de'et'et, mi'z
tirta rabnoludt is.

40. Zsonbolyázás, siló

1. Ismeretes-e a takarmány elföldelésének valamilyen módja
szálasfélék utóvalom, parancs garrak, rézöl, krumplik.
2. Tároltak-e verembe elföldelve takarmánynak füllesztett
falombot, kórót. *nem*
3. Tároltak-e leföldelve zöld füvet, csalamádét, mislinget
csak utóvalom
4. Kis és középparasztok silóztak-e ilyenódon takarmányt a
TSz megalakulása előtt. *előzőkán kizárólag*
5. Mióta ismeretes eljárás paraszti gyakorlatban.....
h. b. 1930. -as évek elejétől.

42. Takarmányfélék - állatfajták

1. Mivel takarmányozták az egyes állatfajtákat az 1930-as évek elején/igen-nem válasz szükséges a megfelelő helyen/

	<u>ló</u>	<u>ökör</u>	<u>tehén</u>	<u>juh</u>	<u>bivaly</u>
1. fajta széna	nem	igen	igen
2. fajta széna	igen	nem
sarjú	nem	nem	igen
szalma	igen	igen
törek, pelyva	igen	igen	igen
kukoricaszár	igen	igen	igen
lucerna	igen	igen	igen
lóhere	nem	igen	igen
bükköny	nem	igen	igen
tök	nem	igen	igen
répa	igen	igen	igen
burgonya	igen	igen	igen
egyéb, ^{malom} köles	nem	igen	igen

nitrogén

ejmardus

nikotin

1900-as években nem volt állomány a korlátozás

43. Vetett takarmányok 15-20 holdas gazdaságban

1. Milyen szálas takarmányokat termesztenek

	gyakoriság, elterjedtség	mióta termesztik
a/ lucerna	1/2 hold } általában	1. sz. ford. előtt is
b/ lóhere	2. hold }	2. sz. ford. előtt is
c/ baltacim
d/ bükköny	szálas 1/2 hold hevesen termelkezik	2. sz. ford. előtt is
e/ lednek
f/ muhar	1/2 hold ritkábban	2. sz. ford. előtt is
g/ szarvaskelep	1948 körül 1/2 - 1 hold	1945 óta
h/ csalamádé	300-400 m ² -ől általában	2. sz. ford. előtt is
i/ egyéb biber	1/2 - 1/4 hold elterjedt	2. sz. ford. előtt is

2. Szálastakarmányt csak kertben vagy szántóföldön is termesztettek a gazdák... szántóföldön is

3. A réti széna becsült százalékos aránya átlagos parasztgazdaságban az évi takarmánykészleten belül

1935 körül 1/3 rész 1950 körül 1/3 rész

44. Takarmánykészlet

1. Mennyi szénát tartalékoltak egy tehén kiteleltetésére, mi volt a paraszti norma. *hőrepelesen: 15 q*.....
2. Mennyi szénát számítottak egy ló kiteleltetésére. *dupla időt, mint a tehénnek, 30 q*.....
3. Mennyi szénát számítottak egy anyajuh kiteleltetésére. *h. b. 1 tehén udacsigának 1/4 része (mortalomban?)*.....
4. Mennyi szénát tartalékolt télre 1935 körül egy 2 lóval és 4 marhával rendelkező gazda. *Legelőnk 120-140 q leg. években, ha megrövidültem etetett*.....
5. A szénával történő takarmányozási idény kezdete és vége az év során. *szépt. reggeltől délutáni végéig (téli időszakról függ)*.....
6. Milyen állatoknak adtak nyáron zöldtakarmányt. *fejős marha, juhok, mérsékelt és naponta mennyit. zöldtakarmányt, másnap csak, nehédek is a bokrát kapják*.....
lovak elvettek, amennyit tudtak.